

El Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València

Tot plegat és el 1954 quan podem datar l'inici de represa que conduiria a la constitució d'un Departament de Filologia Catalana a la Universitat de València. És precisament aqueix any quan la Universitat encarrega a Manuel Sanchis Guarnier, exiliat encara a Mallorca, d'impartir uns cursos de llengua i cultura valencianes que seran el primer pas d'un lent procés de recuperació. Retornat definitivament a València el 1959, Sanchis Guarnier, aleshores professor de francès en batxillerat, signa un contracte com a professor de Gramàtica General i de Crítica Literària. Es recobrava així per a la Universitat un il·lustre investigador, deixeble de *Menéndez Pidal* i de *Navarro Tomàs*, una figura que havia vist truncada, amb la guerra civil i la posterior repressió, una brillant carrera filològica i d'estudis inquiet d'altres disciplines humanístiques. Entre les diverses matèries que hagué d'impartir durant aquells anys, el mestre Sanchis dedicà els seus esforços, amb una passió molt particular, als cursets monogràfics de lingüística valenciana. Calia elevar a categoria de disciplina universitària els estudis sobre la llengua i la cultura catalanes al País Valencià. Calia formar investigadors i professors rigorosos. I també estimular des de les aules el conreu de la literatura pròpia. Tot un programa de redreçament cultural que Sanchis, amb el suport de Joan Reglà i d'altres deixebles de Vicens Vives, va dur a terme amb un exemplar esperit científic compromès amb la seua realitat nacional. L'activitat extrauniversitària de Joan Fuster, des del seu cau de Sueca, va ser el factor complementari — importantíssim — que possibilità la projecció social d'aqueixa tasca acadèmica, en uns anys en què les noves generacions d'intel·lectuals es plantejaven el disseny d'un país que despertava.

Fruit de tot aquest esforç es va crear l'any 1975 l'agregació —ben aviat convertida en càtedra— de lingüística valenciana, que Sanchis ocuparia el 1976. Naixia així un Departament que es responsabilitzaria de la formació de les noves promocions de professors de llengua i literatura catalanes que les noves perspectives de l'ensenyament exigien. Un Departament, així mateix, que contribuiria d'una manera molt activa a donar una resposta clara i científica a les controvèrsies sobre la identitat de la llengua i als intents d'aïllar la filologia valenciana en una torre d'ivori folklorista. Sens dubte, foren uns anys durs en què la tasca pròpiament investigadora i docent havia

d'alternar-se amb una mena d'*agit-prop* que uns mínims de consciència nacional imposaven.

De tota manera, la tasca de normalització acadèmica va prosseguir, com calia. A les matèries inicialment impartides pel Departament (*Dialectologia Valenciana* i *Història Lingüística del País Valencià*) s'afegiren cursos de *Gramàtica Normativa*, *Introducció a la Història de la Literatura*, *Literatura Catalana*, *Comentari de Textos*, ... La incorporació de nous professors ha estat contínua durant aquests anys. El cas més rellevant és, sens dubte, el que paliava una sagnant injustícia històrica amb la recuperació per a la Universitat de la figura de Joan Fuster (1983) i amb el seu nomenament com a catedràtic (1986) i com a catedràtic emèrit fins al moment de la seua mort.

Es cloïa així el procés de constitució del Departament de Filologia Catalana, que, des d'aleshores, no ha deixat de créixer i de consolidar línies i projectes d'investigació. Pel que fa concretament a aquest tema, cal assenyalar que la línia d'investigació sobre llengua catalana ha estat particularment fecunda en el terreny de la història de la llengua, la gramàtica històrica i la dialectologia dins el programa iniciat per Sanchis Guarnier i Fuster. Els estudis de lingüística sincrònica, tradicionalment poc conreats, han assolit un ràpid i important desenvolupament —molt especialment en l'àmbit de la sintaxi— a partir de la incorporació de nous professors que han treballat dins el marc teòric de la lingüística generativa i, darrerament, de la lingüística cognitiva (*vid.*, per exemple, l'article sobre el projecte d'investigació de *Fraseologia* en aquest mateix dossier). Pel que fa a les línies d'investigació de literatura, són els estudis sobre la Renaixença, la literatura contemporània i la teoria i crítica literàries els que han tingut tradicionalment una major rellevància. Tot i amb això, cal destacar també l'embranchida incontestable que en els últims anys han experimentat els estudis sobre literatura medieval (*vid.* l'article sobre el projecte de *La formació cultural en la Corona d'Aragó*). Una menció diferent requereix la línia d'investigació sobre la cultura aràbiga-valenciana duta a terme per la secció departamental d'àrab. Sens dubte, la recentment dotada càtedra d'àrab servirà per esperonar i consolidar aquesta línia.

Manuel Pérez Saldanya
Director del Departament

Fraseologia, metàfora i contacte de llengües

No cal repetir que tota teoria—o conjunt de teories configurat com a programa d'investigació— és un intent d'explicació d'alguna faceta del món, una aproximació al seu objecte d'estudi. Aquestes aproximacions actuen, indefectiblement, de manera selectiva. Ho fan així focalitzant els aspectes que els subjectes de recerca han determinat com a més rellevants des de la seua perspectiva d'interessos gnoseològics, o des de les rutines d'escola, o des de les urgències immediates de l'aplicació tecnològica. Els filòsofs de la ciència han donat bon compte dels mecanismes històrics de tals procediments.

En el cas de les ciències del llenguatge, l'objecte d'anàlisi és particularment proteic, magmàtic en diríem: es tracta d'una realitat poc tangible, escassament aïllable; una realitat alhora física, psicològica i social, difícil de sotmetre a mesura, que inclou significats i que, en conseqüència, no és externa—o no és totalment aliena— a la pròpia ment de l'investigador. Aquesta pluridimensionalitat del fet lingüístic complica el quefer dels lingüistes per comparació amb els investigadors d'altres branques del saber més consolidades com a científiques. Fins i tot els acarà amb la paradoxa que el seu objecte i el seu mitjà vehicular són, al capdavall, teixits de la mateixa tela.

En tot cas, és ben cert que les successives teories del llenguatge han marginat sovint determinats fets que no resultaven rellevants per al seu quadre de plantejaments. La fraseologia, per exemple, que havia suscitat històricament l'interés dels filòlegs des d'un punt de vista merament descriptiu (reculls de locucions, frases fetes i proverbis, aspectes etimològics o contractius dels girs idiomàtics, etc.), quedava substancialment fora del camp d'estudi dels recents corrents de la teoria lingüística i particularment de la Gramàtica Generativa Transformacional, centrada en l'anàlisi de les regles d'estructura sintagmàtica. Això és particularment greu si tenim en compte que aquest corrent ha estat durant les darreres dècades el paradigma dominant en la lingüística i, segurament, el que ha tendit per primera vegada a homologar el saber teòric-lingüístic amb les disciplines dotades d'un *pedigree* científic en el sentit popperian del terme. Des de la perspectiva pròpia del català, amb la seua problemàtica sociolingüística especialment crua, l'actualització de l'estudi de qüestions com aquestes esdevé doblement interessant.

La semàntica cognitiva, l'anàlisi del discurs i la lingüística aplicada a la traducció o a l'ensenyament han vingut, darrerament, a remarcar-ne i a urgir la

necessitat del seu estudi. No és difícil mostrar la rellevància que per aquestes tres orientacions de la lingüística presenta el camp de la fraseologia: val a dir les unitats d'extensió superior a la paraula que estan fixades convencionalment a disposició dels parlants.

Així, la semàntica cognitiva ha insistit, al llarg de la seua curta història de poc més d'una dècada, en la validesa d'algunes facetes de les velles hipòtesis de Sapir i Whorf pel que fa a les peculiaritats de les diferents llengües i al filtratge que aquestes peculiaritats exerceixen sobre el pensament, sobre la concepció del món que els seus parlants hereten: les rutines perceptives—cognitives— que l'entrellat de cada idioma imposa, en principi, als seus usuaris. La metaforització hi juga un paper cabdal, atés que els seus mecanismes no són exclusius del discurs literari sinó que figuren entre els recursos bàsics del llenguatge en qualsevol registre, inclosos el científic o el col.loquial. Ja fa anys que Max Black assimilava la metaforització amb la funció que els models científics exerceixen en l'explicació del món. En definitiva, la metàfora deixa de ser entesa com un recurs de la retòrica literària per constituir-se en un mecanisme consubstancial a tota activitat lingüística i, més encara, a tota activitat cognoscitiva humana. Dit breument: pensem per mitjà de processos metafòrics que van d'allò més conegut, més immediat o més

Estic més net que Garracuca

Al pa, pa; i al vi, vi

Jo vaig a la meua **Pensat i fet**

Vaig de cap *Més clar, aigua!*

**PROPOSTA DEL PROGRAMA DE DOCTORAT
"CULTURA ÀRAB I CULTURA VALENCIANA"
140 C, ANY ACADÈMIC 1993-94**

Àrea de coneixement: Estudis àrabs i islàmics
Professor responsable: Carme Barceló

Curs	Crédits	Professor
Ausiàs March	3	R. Cantavella
Els parlars mossàrabs	4	C. Barceló
La literatura del Sharq al-Andalus	3	J. Veglison
Humanisme català?	3	A. Hauf
Llengua àrab i metodologia per a l'estudi dels arabismes en català	4	C. Barceló
Metodologia i estudi de l'antroponímia àrab	3	A. Labarta
La cultura àrab del Sharq al-Andalus	2	Professor invitat
Lexicografia històrica espanyola	3	M ^a T. Echenique
La cultura i el pensament polític-religiós a la Corona d'Aragó en el segle XIV	3	M. Rodrigo
La cultura valenciana del Renacimiento	3	A. Felipo
Semiòtica de la cultura	4	A. Cabanilles

familiar, cap allò més desconegut que volem categoritzar conceptualment.

En aquest sentit, les frases fetes, les locucions — que són essencialment idiomatismes propis de l'encarnadura mateixa de cada llengua— mediatitzen rutinàriament la nostra visió del món. George Lakoff ha escrit pàgines molt agudes sobre les metàfores que inconscientment —i de manera fecunda i imprescindible— fem en el llenguatge ordinari de cada dia: conceptualitzem, així, la relació amorosa com un viatge, les discussions com un combat o el temps i altres nocions més abstractes en termes d'espai. Diem així que «*entrem en l'estiu*», «*arriba l'hivern*», «*el año que viene*», o bé diem que parlem «*sobre un tema*», «*d'après tel auteur*» o que estem actuant «*under these conditions*».

L'anàlisi del discurs, per la seua banda, ha insistit en els usos discursius de les llengües, tot ampliant el marc oracional a unitats textuais de més abast on la fraseologia no pot ser desatessa. Hi és ben remarcable el fet que sovint són locucions els connectors que articulen un text i orienten l'argumentació destinada a persuadir els receptors. Més encara, els usos discursius de proverbis, eslògans o frases fetes resulten d'una eficàcia innegable per *fer passar* com a òbvies idees que, sotmeses a crítica, no deixen de ser una estratègia de manipulació ideològica.

Però, potser és en la lingüística aplicada on aquest projecte de recerca troba una justificació social més immediata. En efecte, les situacions de contacte interlingüístic —díficilment obviabls en el món

**PROPOSTA DEL PROGRAMA DE DOCTORAT
"LENGUA I LITERATURA CATALANES" 140 B,
ANY ACADÈMIC 1993-94**

Director: Vicent Simbor Roig

Curs	Crédits	Professor
Edició filològica de textos	3	A. Ferrando
Anàlisi del discurs	3	V. Salvador
Narratologia: tècniques d'anàlisi de la novel·la	3	V. Simbor
Treball d'investigació	4-9	Professor Departament
Ausiàs March	3	R. Cantavella
Els parlars mossàrabs	4	C. Barceló
La Literatura del Sharq al-Andalus	3	J. Veglison
La composició oracional	3	M.J. Cuenca
Problemes semàntica oracional	3	M. P. Saldanya
La imatge en els últims poemes de Joan Vinyoli	3	F. Carbó
Humanisme català?	3	A. Hauf
Comentari de textos catalans i occitans, ss. XII-XIII i XIV	3	E. Casanova
Introducció a la literatura i el pensament literari	3	J.P. Muntaner
Llengua àrab i metodologia per a l'estudi dels arabismes en català	4	C. Barceló
—	1	Professor invitat
Concepción amor-pasión en la Edad Media	3	J.Ll. Canet
Metodologia de l'anàlisi textual	4	A. López García
Problemes de sociolingüística	4	R. Morant
Història de la crítica contemporània	3	j. Gavalda

contemporani, però molt més en el cas del català i especialment per referència a l'espanyol— topen ara i adés amb la diferencialitat idiomàtica de la fraseologia. Els exemples d'interferència o calc, com és sabut, són ben freqüents en la pràctica de parlants bilingües. La traductologia i la metodologia de l'ensenyament lingüístic —sobretot quan es tracta d'un idioma ensenyat com a segona llengua— ensopeguen sovint amb la dificultat que la fraseologia presenta, en la mesura que es tracta de trets configuradors de la fisonomia idiomàtica i que la inèrcia o la comoditat tendeixen a anivellar amb el consegüent empobriment de la llengua receptora.

Si considerem la importància que avui té l'aplicació de la tecnologia lingüística al tractament d'una llengua que es vol *normalitzada* i no estèrilment *minoritzada*, es comprendrà bé la preemtorietat de dedicar una àrea dels estudis sobre el català a una problemàtica com aquesta: ultra l'interés de la moderna teoria lingüística en el tema, s'hi juga, al capdavant, el futur d'un idioma que volem ple de funcionalitat en un context de conflicte sociolingüístic on rerassagar-se és perdre la batalla del temps.

Vicent Salvador

Professor del Departament de Filologia Catalana

LA FORMACIÓ CULTURAL EN LA CORONA D'ARAGÓ, A TRAVÉS DELS TEXTOS

(AMB ESPECIAL REFERÈNCIA AL REGNE DE VALÈNCIA)

Aquest projecte, subvencionat per la «Dirección General de Investigación Científica y Técnica» (DGICYT), amb un ajut global de 3.500.000 pts, distribuïdes en tres anys, es proposa de coordinar de la millor manera possible a fi d'aconseguir la màxima eficàcia econòmica i acadèmica, la tasca combinada d'un grup d'investigadors, integrat, ara per ara, pels Profs. Albert G. Hauf, investigador principal, i els Profs. A. Ferrando i R. Cantavella del Dep de Filologia Catalana de la Universitat de València, el prof. F. Gimeno del Dep. de Paleografia de la mateixa universitat, i el Prof. Tomás Martínez de la Universitat Jaume I de Castelló.

Els objectius fixats són en primer lloc, 1) L'edició crítica o filològicament fiable de textos originals i de traduccions d'autors medievals especialment relacionats amb el Regne de València, però també rellevants dins del context més ampli de la llengua i literatura catalanes i de la literatura i cultura europea en general. 2) La preparació i publicació de monografies d'alt nivell acadèmic dedicades a estudiar aquest context, no solament des d'una perspectiva filològica, literària o històrico-cultural, sinó també proporcionant als estudiosos eines tan urgentment necessàries com treballs paleogràfics de qualitat que permeten la datació, identificació i presentació ordenada i sistemàtica dels manuscrits que ens han conservat els textos més importants de la nostra tradició literària.

En aquest sentit el projecte serveix per estimular i consolidar la recerca i trajectòria investigadora individual dels membres de l'equip. Així, per exemple, el Dr. Hauf hi aportarà l'estudi complementari a l'edició filològica del *Tirant lo Blanch* (2 vls.), Conselleria de Cultura de la Generalitat, 1992/2, i l'edició crítica i ben anotada del *Vita Christi* de Sor Isabel de Villena, on s'aprofita el manuscrit d'aquesta obra descobert per ell mateix. El projecte li permetrà també obtenir els materials necessaris per a continuar la preparació de la vasta *Vita Christi* de Fra Francesc Eiximenis, destinada a les OC d'aquest autor gironí tan vinculat a València.

El Dr. Antoni Ferrando s'ha fixat la tasca de preparar un bon estudi del *Curial e Güelfa*, obra que ja té del tot transcrita i que ell relaciona amb algun valencià de la cort d'Alfons el Magnànim, però que presenta molts problemes d'anàlisi i interpretació i requereix un bon

coneixement de l'entorn napolità. D'altra banda, la Dra. Cantavella, que acaba de publicar un llibre que situa el famós *Spill* de Jaume Roig en el context europeu del debat sobre les dones. Té prou avançat l'estudi i edició d'un dels manuals medievals més importants i divulgats dels *mores*, o manera de comportar-se en societat: l'anomenat *Facet o Libre de cortesia*, text de gran importància per a comprendre la mentalitat de tota una època.

El Dr. Martínez, que acaba de llegir una tesi doctoral sobre les versions catalanes de les *Epístoles* de Sèneca és el membre de l'equip especialitzat en les traduccions medievals, tema de gran importància cultural ja que les traduccions foren els models on els nostres clàssics, com el mateix Martorell o l'anònim autor del *Curial*, van cercar i trobar models d'escriptura i d'on van poar alhora arguments i estil. D'altra banda la important col.laboració del Dr. Gimeno, que acaba de presentar un important estudi sobre les notes autògrafes de la Bíblia de Sant Vicent Ferrer, servirà per establir ponts entre els filòlegs i els especialistes en el mateix procés de l'escriptura. El Dr. Gimeno treballa ara, entre altres coses, en un vast catàleg dels Mss. conservats de les obres en llengua catalana, destinat a convertir-se en una eina indispensable de treball i recerca.

Hom es proposa també d'assimilar dins del possible aquells becaris o nous membres del Departament la investigació dels quals siga fàcil d'encabir dins de les línies generals del projecte. En aquest sentit hom ha de demanar a hores d'ara la inclusió del Prof. Associat Sr. Josep Izquierdo, i també del Sr. José Enrique Rubio. Ambdós preparen tesis doctorals sota la direcció del Prof. Hauf. El primer, sobre la *Bíblia rimada* i el segon sobre la relació entre l'*Ars* i la literatura en el *Libre de Contemplació* de Ramon Llull. El Sr. Rubio ha rebut una beca del Ministeri d'Educació i Ciència per a la formació del personal investigador i podria més tard omplir satisfactòriament la tasca d'investigar la interessant presència de lul.listes i lul.lisme en el panorama cultural de València fins ben avançat el segle XVI.

Albert G. Hauf
Investigador principal

